

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Навчально-науковий інститут мистецтв

Кафедра виконавського мистецтва

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія, теорія та методика виконавства
(струнно-смічкові інструменти)

Освітня програма Інструментально-виконавське мистецтво

Спеціальність 025 Музичне мистецтво

Галузь знань 02 Культура і мистецтво

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “31” серпня 2021 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Історія, теорія та методика виконавства
Рівень вищої освіти	бакалавр
Викладач (-і)	Волошук Юрій Іванович
Контактний телефон викладача	+380997452710
Е-mail викладача	yurii.voloshchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів
Обсяг дисципліни	180 год., 6 кредитів ECTS
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://cee.pnu.edu.ua/
Консультації	
2. Анотація до курсу	
<p>Одне з найважливіших завдань українських вищих музичних навчальних закладів полягає в підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних до виконавської та педагогічної діяльності. З цією метою у вищих навчальних закладах, де здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю “Музичне мистецтво”, у навчальні плани введено курс “Історія, теорія та методика виконавства”, якому належить важлива роль у циклі спеціальних дисциплін.</p> <p>Теоретичні положення курсу методики ґрунтуються на досвіді майстрів української скрипкової школи й на педагогічних досягненнях кращих представників європейського скрипкового мистецтва минулого та сучасності. Вивчаючи історичні аспекти становлення скрипкових шкіл, висвітлюючи основні принципи викладання гри на скрипці, вони дають студентам загальне спрямування в їхній педагогічній та виконавській практиці, допомагають аналізувати й узагальнювати власні педагогічні навички.</p> <p>Досвід роботи українських вищих навчальних музичних закладів показав, що підготовка студентів до педагогічної діяльності не може обмежуватися ознайомленням з такими суто методичними проблемами навчання, як визначення музично-виконавських здібностей дітей, методика проведення уроку на різних етапах навчання, принципи роботи над вивченням музичних творів тощо. Успіх педагогічної роботи залежить ще й від засвоєння теоретичних основ скрипкового виконавства, які охоплюють питання аналізу природи скрипково-технічних прийомів, форми пристосування до них організму людини, процесу планомірного розвитку окремих сторін музичних здібностей і музичного мислення вихованців у зв’язку з опануванням специфіки інструменту.</p> <p>Отже, сформований фахівець у галузі музичного мистецтва мусить знати історію виконавського мистецтва, орієнтуватися у виконавських та композиторських стилях. Він також повинен розуміти, якою має бути методика навчання і чого саме треба навчати. Якщо випускник матиме виразне уявлення не лише про можливі шляхи навчання, а й про цілі, на досягнення яких повинні бути спрямовані його зусилля, то це допоможе йому вести педагогічну роботу творчо і цікаво.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p><u>Метою</u> викладання навчальної дисципліни “Історія, теорія та методика виконавства (струнно-смичкові інструменти)” є всебічне вивчення студентами вищих мистецьких навчальних закладів історії скрипкового мистецтва країн Європи; розвиток художнього кругозору студентів і їх здатності орієнтуватися в різноманітних стилях і напрямках в галузі скрипкового виконавства, педагогіки і творчості; вивчення широкого кола питань, пов’язаних з проведенням уроку зі спеціального інструменту (скрипка) на різних етапах навчання, з</p>	

особливостями роботи над інструктивним матеріалом та музичними творами різних форм і жанрів.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Історія, теорія та методика виконавства (струнно-смичкові інструменти)” є:

- знання основних етапів становлення та розвитку скрипкового мистецтва країн Європи;
- вивчення історії виникнення струнно-смичкових інструментів;
- ознайомлення з найбільш відомими європейськими школами скрипкового виконавства;
- досконале володіння матеріалом з історії скрипкового виконавства, педагогіки та творчості в Україні;
- ознайомлення з анатомо-фізіологічними особливостями виконавського апарату скрипаля;
- вивчення методики проведення уроку на різних етапах навчання;
- оволодіння теоретичними основами скрипкового виконавства, які охоплюють питання аналізу природи скрипково-технічних прийомів, форми пристосування до них організму людини, процесу планомірного розвитку окремих сторін музичних здібностей і музичного мислення учнів у зв'язку з опануванням специфіки інструменту;
- узагальнення загальномузичних та специфічних засобів фразування на скрипці;
- усвідомлення особливостей роботи над інструктивним матеріалом та художніми творами; знання основних етапів роботи над музичним твором.

4. Результати навчання (компетентності)

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК1. Здатність до спілкування державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК2. Здатність розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.
- ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК9. Здатність до шанобливого й дбайливого ставлення до історичної спадщини і культурних традицій.
- ЗК14. Здатність до використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК15. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Фахові компетентності (ФК):

- ФК3. Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.
- ФК4. Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.
- ФК5. Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.
- ФК6. Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.
- ФК7. Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.
- ФК9. Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу.
- ФК10. Здатність застосовувати базові знання провідних музично-теоретичних систем та концепцій.
- ФК11. Здатність оперувати професійною термінологією.
- ФК13. Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.
- ФК17. Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології виконавської та педагогічної діяльності.
- ФК18. Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці.

Програмні результати навчання (ПРН):

- ПРН2. Володіти методами та навичками оркестрової та ансамблевої гри, репетиційної роботи та концертних виступів.
- ПРН3. Демонструвати різні методики удосконалення виконавської діяльності.
- ПРН4. Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.
- ПРН6. Демонструвати спроможність до самостійного дослідження наукової проблеми в

галузі музичного мистецтва та написання роботи відповідно до вимог, готовність дискутувати і аргументувати власну позицію.

ПРН7. Володіти методами опрацювання музикознавчої літератури, узагальнення та аналізу музичного матеріалу, принципами формування наукової теми та розуміння подальших перспектив розвитку даної проблематики в різних дослідницьких жанрах.

ПРН8. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.

ПРН12. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

ПРН13. Вміти здійснювати педагогічну діяльність.

ПРН14. Використовувати на професійному рівні методи та прийоми викладання гри на інструменті.

ПРН15. Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва.

ПРН17. Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	60
практичні / семінарські	30
самостійна робота	90

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/ вибірковий
I, IV	Музичне мистецтво	I - II	Нормативний

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
------------	---------------	------------	----------------	-------------	------------------

I семестр

Змістовий модуль 1

Ознайомлення зі «Студентським путівником Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника».	семінар	65	1	макс. 100 б.	вересень
Історія виникнення струнно-смичкових інструментів. Італійське скрипкове мистецтво XVI-XVIII століть. Творчість А.Кореллі, П.Локателлі, А.Вівальді,	семінар	1-3, 14, 16, 28	2	макс. 100 б.	вересень
Німецьке скрипкове мистецтво XVI-XVIII століть. Творчість Й.Баха. Австрійське скрипкове мистецтво XVI-XVIII століть. Скрипкова творчість В.Моцарта.	семінар	1-3, 14, 16, 28	2	макс. 100 б.	вересень
Польське та чеське скрипкове мистецтво XVI-XVIII століть.	семінар	1-3, 14, 16, 28	2	макс. 100 б.	жовтень

Школа Паризької консерваторії XIX століття. Педагогічні та методичні здобутки Байо, Роде і Крейцера. Німецька скрипкова школа XIX століття. Виконавська та композиторська творчість Л.Шпора та Ф.Давида.	семінар	1-3, 14, 16, 28	2	макс. 100 б.	жовтень
Бельгійська школа XIX століття та її зв'язок з французьким виконавським мистецтвом. Виконавська та композиторська творчість Ш.Беріо, А.Вьетана, Е.Ізаї.	семінар	1-3, 14, 16, 28	2	макс. 100 б.	жовтень
Н.Паганіні – найвизначніший представник віртуозно-романтичного стилю.	семінар	1-3, 14, 16, 28	1	макс. 100 б.	листопад
Польська скрипкова школа XIX століття. Виконавська та композиторська творчість К.Ліпінського, А.Контського та Г.Венявського.	семінар	1-3, 14, 16, 28	2	макс. 100 б.	листопад
I семестр Змістовий модуль 2					
Російське скрипкове мистецтво від витоків до 1850 року.	семінар	5-13, 19, 20, 22, 29, 31	1	макс. 100 б.	листопад
Російське скрипкове мистецтво 1850-1917 років.	семінар	5-13, 19, 20, 22, 29, 31	1	макс. 100 б.	грудень
Російське скрипкове мистецтво радянського періоду.	семінар	5-13, 19, 20, 22, 29, 31	1	макс. 100 б.	грудень
Скрипкова та камерно-ансамблева творчість російських композиторів.	семінар	5-13, 19, 20, 22, 29, 31	1	макс. 100 б.	грудень
Українське скрипкове мистецтво від витоків до 1917 року.	семінар	5-13, 19, 20, 22, 29, 31	1	макс. 100 б.	грудень
IV семестр Змістовий модуль 1					
Постановка правої руки скрипаля.	практичне заняття	32-33, 48, 52-55, 58-61, 65	0,5	макс. 100 б.	лютий
Звуковидобування як основа виконавського мистецтва.	практичне заняття	32-33, 48, 52-55, 58-61, 65	1	макс. 100 б.	лютий
Штрихова техніка як виражальний засіб скрипкового виконавства. Класифікація штрихів.	практичне заняття	32-33, 48, 52-55, 58-61, 65	0,5	макс. 100 б.	лютий
Штрихи як засіб	практичне	32-33, 48, 52-55,	0,5	макс.	березень

фразування, зв'язок штрихів та динаміки.	заняття	58-61, 65		100 б.	
Постановка лівої руки скрипаля.	практичне заняття	32-33, 48, 52-55, 58-61, 65	0,5	макс. 100 б.	березень
Зміна позицій. Основні елементи руху лівої руки.	практичне заняття	32-33, 48, 52-55, 58-61, 65	1	макс. 100 б.	березень
Типи переходів за Янкелевичем.	практичне заняття	32-33, 48, 52-55, 58-61, 65	0,5	макс. 100 б.	квітень
Аплікатура, загальні поняття. Принцип вибору аплікатури в залежності від стилю твору та манери виконання.	практичне заняття	32-33, 48, 52-55, 58-61, 65	1	макс. 100 б.	квітень
Інтонація, визначення поняття. Індивідуальна інтонація та гра в ансамблі. Залежність інтонації від регістру, темпу, вібрації та ін. Типові помилки в інтонуванні.	практичне заняття	32-33, 48, 52-55, 58-61, 65	1	макс. 100 б.	квітень
IV семестр Змістовий модуль 2					
Вібрато як виконавська навичка і як засіб художньої виразності. Характеристики вібрата. Види. Розвиток навичок художнього застосування вібрата.	практичне заняття	32-33, 48, 52-55, 58-61, 65	1	макс. 100 б.	квітень
Ритм, метр. Темп, його роль у синтезі музичного цілого.	практичне заняття	32-33, 48, 52-55, 58-61, 65	0,5	макс. 100 б.	травень
Динаміка і музична виразність. Динамічний план твору.	практичне заняття	44, 46, 47, 49, 50, 63	1	макс. 100 б.	травень
Фразування: художні засоби; штрихи та артикуляція. Агогіка як засіб фразування	практичне заняття	44, 46, 47, 49, 50, 63	1	макс. 100 б.	травень
Етапи роботи над музичним твором.	практичне заняття	44, 46, 47, 49, 50, 63	1	макс. 100 б.	червень
6. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу	<u>I семестр</u> Змістовий модуль 1 – 25 балів Змістовий модуль 2 – 25 балів Іспит – 50 балів Підсумкова оцінка – 100 балів <u>II семестр</u> Змістовий модуль 1 – 25 балів Змістовий модуль 2 – 25 балів Іспит – 50 балів Підсумкова оцінка – 100 балів				
Умови допуску до підсумкового контролю	До складання іспиту допускаються студенти, які за результатами двох змістових модулів набрали не менше як 25 балів.				
7. Політика курсу					
Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Історія, теорія та методика					

виконавства» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності «Музичне мистецтво». Предметом вивчення навчальної дисципліни є питання історії скрипкового виконавства країн Європи як цілісного, взаємопов'язаного процесу, а також теоретичні основи виконавського мистецтва та методика викладання гри на скрипці.

Міждисциплінарні зв'язки: Сучасний етап мистецької освіти характеризується пошуками нових підходів до навчально-виховних завдань, що вимагає підготовки нової генерації виконавських кадрів. Навчальна дисципліна «Історія, теорія та методика виконавства» займає вагомe місце в переліку нормативних дисциплін, таких як: історія світової та української музики, музична психологія, музична педагогіка, а також інших дисциплін, що передбачені навчальним планом при підготовці майбутнього фахівця, оволодіння якими допомагає студентам якнайкраще опанувати свій фах.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів: 1. Історія скрипкового виконавства країн Західної Європи. 2. Історія скрипкового виконавства слов'янських народів. 3. Теоретичні основи скрипкового виконавства. 4. Методичні засади викладання гри на скрипці

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин (90 – аудиторна робота, 90 – самостійна робота), 6 кредитів ЕКТС.

8. Рекомендована література

Історія виконавства

1. Бахталовська О. Інтерпретації виконавського романтичного стилю у скрипковій музиці ХІХ століття: навчально-методичний посібник. Ів.-Франківськ: Симфонія форте, 2011. 188 с.
2. Белецкий И. Антонио Вивальди. Л., 1975. 87 с.
3. Благовещенский И.П. Из истории скрипичной педагогики. Минск, 1980. 57 с.
4. Витачек Е.Ф. Очерки по истории изготовления смычковых инструментов. М., 1964. 66 с.
5. Волощук Ю.І. Жанрово-стильова палітра скрипкової музики композиторів Східної Галичини 20-30-х років ХХ століття // Музичне мистецтво і культура: науковий вісник Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 32. Книга 1. С. 44-57.
6. Волощук Ю.І. Концертне життя Галичини і виконавсько-пропагандистська діяльність провідних галицьких скрипалів (1848-1939). К.: Знання, 1999. 33 с.
7. Волощук Ю.І. Музичні навчальні заклади Галичини у підготовці скрипалів-професіоналів і аматорів (1848-1939). К.: Знання, 1999. 46 с.
8. Волощук Ю.І. Особливості фахової підготовки скрипалів у австрійських та польських навчальних закладах Східної Галичини другої половини ХІХ – першої третини ХХ століття // Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 35. С. 60-67.
9. Волощук Ю.І. Скрипкова музика композиторів Галичини 1919-1939 років у контексті розвитку європейського модернізму// Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. Вип. 3. Івано-Франківськ: Плай, 2001. С. 161-169.
10. Волощук Ю.І. Скрипкова музика у творчості композиторів Галичини: національні традиції і європейські модерністські тенденції. К.: Редакція «Бюлетеня ВАК України», 1999. 40 с.
11. Волощук Ю.І. Скрипкове виконавське мистецтво Східної Галичини другої половини ХІХ – першої третини ХХ століття: національні традиції та поліетнічні культурні взаємини: навчальний посібник. Ів.-Франківськ: Вид-во Прикарпатського нац. університету ім. В. Стефаника, 2012. 130 с.
12. Волощук Ю.І. Спецкурс “Українське скрипкове мистецтво”: навчально-методичний посібник. Ів.-Франківськ: Гостинець, 2002. 83 с.
13. Волощук Ю.І. Фахова підготовка скрипалів у Вищому музичному інституті імені М. Лисенка: національні традиції та європейський мистецький досвід (1903-1939 рр.) // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. Вип. 2. Івано-Франківськ: Плай, 2000. С. 37-45.
14. Вольдман Я.И., Токина Н.Н. Венское скрипичное искусство XVIII-XIX веков. Саратов, 1978. 101 с.
15. Вуйтевич Е. Историческое развитие польско-русских музыкальных связей в области смычкового исполнительства: Автореф. дисс. ... канд. иск. М., 1987. 17 с.

16. Гинзбург Л., Григорьев В. История скрипичного искусства. М., 1990. Т.1. 285 с.
17. Гинзбург Л.С. Джузеппе Тартини. М., 1969. 56 с.
18. Григорьев В.Ю. История польского скрипичного искусства XIX века: Автореф. дисс.... канд. иск. М., 1981. 19 с.
19. Заранський В.І. Український скрипковий концерт. Тенденції жанрово-стильової динаміки: Автореф. дис. ... канд. мист. К., 2001. 124 с.
20. Капилов А.Л. Развитие скрипичного искусства в Белоруссии в XIX – начале XX вв.: Автореф. дисс.... канд. иск. М., 1981. 16 с.
21. Колбин Д.П. Скрипичные концерты В.Моцарта: Автореф. дисс... канд. иск. М., 1970. 18 с.
22. Котляров Б.Я. О скрипичной культуре в Молдавии. Кишинев, 1955. 85 с.
23. Крих Т. Юрій Крих: Спогади. Статті. Рецензії. Листування. Коломия: Вік, 1996. 96 с.
24. Лапсюк В. Джерела української скрипкової культури // Музика. К., 1981. №6. С. 25-26.
25. Лапсюк В. Київський скрипаль М.Сікард // Музика. К., 1984. №4. С. 30-31.
26. Лисько З. Роман Придаткевич (до 100-річчя від дня народження) // Музика. К., 1995. №6. С. 22.
27. Михальчишин Я. З музикою крізь життя. Львів: Каменярь, 1992. 232 с.
28. Раабен Л. Жизнь замечательных скрипачей. М., Л., 1967.
29. Раабен Л. История русского и советского скрипичного искусства. Л.: Музыка, 1978. 199 с.
30. Черепанин М.В. Музична культура Галичини другої половини XIX – першої половини XX ст.: Монографія. К.: Вежа, 1997. 328 с.
31. Ямпольский И.М. Русское скрипичное искусство: Очерки и материалы. М., Л.: Музгиз, 1951. Т.1. 516 с.
Теорія та методика виконавства
32. Агарков О. Вибрато в игре на скрипке. М., 1956. 42 с.
33. Ауэр Л. Моя школа игры на скрипке. М., 1965. 69 с.
34. Барановский П., Юцевич Е. Звуковысотный анализ свободного мелодического строя. М., 1956. 51 с.
35. Беленький Б., Эльбойм Э. Педагогические принципы Л.М.Цейтлина. М., 1990. 89 с.
36. Волощук Ю.І. Діяльність консерваторії Галицького музичного товариства у Львові з підготовки скрипалів-професіоналів та аматорів // Повіст: наукове видання УЦКД та КНУКіМ. 2000. Вип. 1. С. 11-13.
37. Волощук Ю.І. Концертне життя Галичини і виконавсько-пропагандистська діяльність провідних галицьких скрипалів (1848-1939). К.: Знання, 1999. 33 с.
38. Волощук Ю.І. Музичні навчальні заклади Галичини у підготовці скрипалів-професіоналів і аматорів (1848-1939). К.: Знання, 1999. 46 с.
39. Волощук Ю.І. Фахова підготовка скрипалів у Вищому музичному інституті імені М.Лисенка: національні традиції та європейський мистецький досвід (1903-1939 рр.) // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. Вип. 2. Івано-Франківськ: Плай, 2000. С. 37-45.
40. Благой Д. Мистецтво камерного ансамблю і музично-педагогічний процес // Камерний ансамбль. М., 1979. 54 с.
41. Гинзбург Л., Григорьев В. История скрипичного искусства. М., 1990. Т.1. 285 с.
42. Гинзбург Л.С. Камерна музика в сучасній музичній практиці // Камерний ансамбль. М., 1979. 39 с.
43. Гинзбург Л. О работе над музыкальным произведением. М., 1954. 89 с.
44. Готсдинер А. Подготовка учащихся к концертным выступлениям // Методические записки по вопросам музыкального образования. Вып.3. М., 1991. С. 182-192.
45. Гринберг М., Пронин В. В классе П.С.Столярского // Музыкальное исполнительство. М., 1970. Вып. 6. С.162-193.
46. Гундер Л. Плуралізм інтерпретації як формування художньої концепції камерно-інструментального виконавства // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. Випуск III. Івано-Франківськ: Плай, 2001. С. 19-25.
47. Зибцев О.Л. З досвіду роботи педагога класу камерного ансамблю // Камерний ансамбль. М., 1979. 51 с.
48. Камилларов Е. О технике левой руки скрипача. М., 1961. 60 с.
49. Князев В. Сценічне хвилювання у концертній діяльності виконавця // Вісник Прикарпатського

університету. Мистецтвознавство. Випуск III. Івано-Франківськ: Плай, 2001. С. 41-48.
50. Коган Г. У врат мастерства. М., 1961. 90 с.
51. Мострас К. Динамика в скрипичном искусстве. М., 1956. 48 с.
52. Мострас К. Интонация на скрипке. М., 1948. 53 с.
53. Мострас К. Ритмическая дисциплина скрипача. М., 1951. 51 с.
54. Мострас К. Система домашних занятий скрипача. М., 1956. 47 с.
55. Муратов С. Образно-художественные и технические ресурсы штриховой техники скрипача: Дисс.... канд. иск. К., 1993.
56. Раабен Л. История русского и советского скрипичного искусства. Л.: Музыка, 1978. 199 с.
57. Стеценко В. Методика навчання гри на скрипці. Ч.1. К., 1974. 165 с.
58. Стеценко В. Методика навчання гри на скрипці. Ч.2. К., 1982. 134 с.
59. Струве Б. Типовые формы постановки рук у инструменталистов (смычковая группа). М., 1932. 40 с.
60. Струве Б. Вибрация как исполнительский навык игры на смычковых инструментах. М., 1933. 33 с.
61. Струве Б. Пути начального развития скрипачей и виолончелистов. М., 1952. 44 с.
62. Фикельберг Н. Яворский Б. об исполнительстве // Музыкальное исполнительство. №10. М.: Музыка, 1989. С.50-54.
63. Юсов С.О. Видатні викладачі скрипкових класів Київської консерваторії // Українське музикознавство. К., 1989. Вип.25. С.5-19.
64. Ямпольский И. Основы скрипичной аппликатуры. М., 1955. 69 с.
65. Студентський путівник Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника.

Викладач _____ /Волощук Ю.І./